

KÍVÜL TÁGASABB!

Radikális jobboldali médiumok a magyar
médianyilvánosság hálózataiban*

Szabó Gabriella

(MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont)

Bene Márton

(MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont)

Antal Anna

(BCE Társadalomtudományi Kar, Politikatudományi Intézet)

Farkas Attila

(BCE Társadalomtudományi Kar, Politikatudományi Intézet)

ÖSSZEFOGLALÓ

A tanulmány célja a radikális jobboldali média magyar médianyilvánosságban elfoglalt helyének azonosítása és elemzése. Esettanulmányainkban négy ügyre fókuszálunk, amelyekben a Jobbikot nyíltan támogató online és offline platformok (alfahír.hu, kuruc.info, N1 TV, Szentkorona Rádió, Barikád, Hazai Pálya, Deres TV, Hunhir.info) médianyilvánosságbeli pozíciójában változó mintákat feltételeztünk. Eseteinket hálózat kutatási eszközökkel vizsgáljuk. A hálózatokat a médiumok között zajló interakcióik alapján alakítottuk ki, az interakciót pedig az egymásra történő a hivatkozásokkal mértük. Először a hálózatok általános jellemzőit, majd a radikális jobboldali médiumok kapcsolatait mutatjuk be. Kutatásunk a magyar médianyilvánosság integrált (kisvilág) és centrum-periféria szerkezeti formáit azonosította. A különböző esetek különböző pozíciókat eredményeztek a radikális jobboldal hálózati elhelyezkedésében. A médiakaranténra vonatkozó elképzeléseket tehát érdemes felülvizsgálni.

Kulcsszavak: média ■ radikális jobboldal ■ karantén ■ hálózat ■ nyilvánosság.

* A tanulmány a „Politikai kommunikáció, 1990-2015” című OTKA által támogatott kutatási projekt része (kutatásazonosító: 112323). Hálaság vagyunk Harasztia Szandra és Nyíró Alexandra adatgyűjtésben végzett munkájáért. Köszönjük az MTA TK Politikatudományi Intézet Politikai Viselkedés Osztály tagjainak a tanulmány korábbi verziójához fűzött észrevételeit, és a Politikatudományi Szemle által felkért opponensek megjegyzéseit.

Az utóbbi évek egyik legvitatottabb és legbonyolultabb társadalomtudományi kérdése a jobboldali radikalizmus előretörése.¹ Ennek megértése, az okok, a következmények, a különböző jelenségek közötti összefüggések feltérképezése számos szerzót készített reflexióra. A nemzetközi szakirodalom többnyire a keresleti vagy a kínálati oldal felől igyekszik magyarázni a jobboldali radikális pártok választási sikereit, a számukra kedvező közvéleményklíma kialakulását, a mérsékelt vagy centripártok radikalizálódó szakpolitikai lépéseit, kommunikációs fordulatait (vö. Rydgren, 2007; Róna, 2014).

Tanulmányunk a kínálati hagyományokhoz csatlakozva a politikai aktorok közötti interakciók központi szerepére épít (Eatwell–Mudde, 2004; Mikenberg, 2001; Art, 2007), s annak egy szűkebb szeletére: a médiapiacra fókuszál. Elsősorban arra vagyunk kíváncsiak, hogy a magyar médianyilvánosság főárama reagál-e a Jobbikot nyíltan támogató médiumokra, másodsorban pedig arra, hogy a Jobbikhoz kötődő online és offline csatornák miként kapcsolódnak egymáshoz, illetve a fősodorhoz.

Kutatásunkban az interakciós kapcsolatok – pontosabban: hivatkozások, idézetek, hiperlinkek – alapján felvázoljuk a médiatér egészének szerkezetét, s azon belül az egyes médiumok által elfoglalt pozíciókat. Kvantitatív esettanulmányunk során négy esetre végeztünk adatgyűjtést. A médiumok egymás közötti interakciós mintáit hálózatokká alakítottuk, így az eredményeket a hálózatelemzésben bevett mérőszámok segítségével interpretáljuk.

Vizsgálatunk a magyar médianyilvánosság többféle szerkezeti formáit azonosította, s ezekben a Jobbikot támogató kommunikációs csatornák iránti médiafigyelem egy-két kivételtől eltekintve visszafogott. Úgy tűnik, a párt és médiaplatformjai a mainstream médián kívül tágasabb tereket találnak a támogatóik megszervezésére. Mindez különösen érdekes annak fényében, hogy a Jobbik 2009 óta jelen van az Európai Parlamentben, frakciója második országgyűlési ciklusát tölti, s a párt a közvélemény kutatások szerint ma a második legnépszerűbb politikai formáció.²

A MÉDIA ÉS JOBBOLDALI RADIKALIZMUS

A radikális jobboldal felfutásában nagy szerepe van a pályatársak reakcióinak. Anders Widfeldt (2004: 151–155.) osztályozásában alapvetően kétféle válasz lehetséges: a radikális jobboldal az adott politikai rendszerbe történő beillesztése vagy annak megtagadása. A beillesztés történhet a parlamenti pártok közötti együttműködésbe bevonással, esetleg koalíciókötéssel vagy mások által élvezett erőforrásoknak a radikális jobboldal számára történő megnyitásával. Az elutasítás kinyilvánítása hasonlóképpen sokféle lehet. Büntethetővé tehető a radikális jobboldal szimbólumai, beszédmódjai, jogszabályi korlátok szü-

lehetnek a radikális jobboldali politikai pártok regisztrációjának megakadályozására. Sőt, miként Belgiumban 1992-ben a Vlaams Blok ellen, hivatalos megállapodás jöhet létre az establishment tagjai között a radikálisok kizorítására (Erk, 2005: 496.). Widfeldt és Erk azonban felhívja a figyelmet, hogy az intézményi, jogszabályi keretek jelezhetik ugyan az elit konszenzusát, ám vajmi kevés hatással vannak a radikális jobboldal népszerűségére, ha a nyilvánosság különböző fórumain azok otthonosan mozognak. De vajon hol és hogyan keressük a nyilvánosságban a beillesztés/izoláció momentumait?

A hazai és a nemzetközi szakirodalom már több ízben bizonyította, hogy a médiában lezajló folyamatok összekapcsolhatók a radikális pártok, mozgalmak felemelkedésével. Az elemzések egyik csoportja a közbeszéd radikalizálódását (Koopmans–Olzak, 2004; Birnebaum–Villa, 2003; Boomgaarden–Vliegthart, 2007; Cammearts, 2009; Yilmaz, 2012; Heller, 2010; Karácsony–Róna, 2010; Vidra–Fox, 2013; Munk, 2013) veszi górcső alá, a másik pedig a médiakarantén-problémát tárgyalja.³ Lássuk a témánkhoz közelebb állót részletesen!

Médiakarantén: láthatóság és interakció

Amennyiben a radikális jobboldal képviselői képesek betörni a tömegmédiába, akkor az jelzi és megerősíti a politikai közösségbe történő integrációját. Magyarán: pusztán a láthatóságuk miatt válnak a politikai élet részévé. Ennek visszajáról történő olvasata a médiakarantén problémája. A médiakarantén-probléma kiindulópontja szerint a tömegkommunikációs csatornák nemcsak a közbeszéd irányítójaként, hanem a társadalmi integráció eszközeiként is értelmezhetők. Az, hogy ki és mi kap helyet az újságok oldalain, a hírportálok online felületén, a rádiós és televíziós műsorokban azt jelzi, hogy hol húzódnak a politikai közösség határai: kiknek a szava számít a közügyek megvitatásában és kié nem, mely személyeknek és szervezeteknek van lehetőségük saját álláspontjukat bemutatni és melyeknek nem, kikkel kívánunk vitát folytatni és kik azok, akik szóra sem érdemesek. A médiában látható, megszólaló, jelenlévő személyek, intézmények és csoportok köre tehát megmutatja, hogy kik a politika és a közélet elfogadott szereplői, akikkel ha nem is értünk egyet, de megkerülhetetlennek tartjuk őket. A radikális jobboldal ellen küzdelmet hirdetőik szerint a leghatékonyabb fegyver a kommunikációkból, a nyilvánosság vérkeringéséből, az interakciókból történő kirekesztésük, vagyis az elszigetelés. Mindez persze szemben áll a kiegyensúlyozott, objektív, semleges újságírás ideájával, így nem kis feszültség adódhat a helyzetből. Nagyon is releváns kérdés tehát, hogy a média hogyan bánik a jobboldali radikalizmus pártjaival, politikusaival és kommunikációs csatornáival.

Erről viszonylag kevés ismeretünk van. Barta Judit (2008) és Bernáth Gábor (2014) vizsgálatai szerint nincs sajtószakmai konszenzus abban, hogy miként foglalkozzék a magyar média a radikális jobboldal által felkarolt ügyekkel, és magával a Jobbikkal. Egyes sajtótermékek „*túldramatizálják*”, mások „*bagatelizálják*”, megint mások „*elfogadják a radikálisok érv- és szókészletét, ám a Jobbik képviselőit nem*”. Az újságírók közül van, aki fenntartaná, sőt erősítené a Jobbikot övező médiakarantént, mások ezt szakmaiatlan és improduktív gyakorlatnak tartják, ám a párthoz kapcsolódó szereplőknek nem óhajtának közvetlen megszólalási lehetőséget biztosítani. Azt elfogadják, hogy a közbeszéd karaktere megváltozott, ám az újságírók többnyire az ellenkező világnézetű kollégáikat vádolják emiatt. Azt is érzékelik, hogy a kétpólusú politika megszűnőben van, ám továbbra is bal-jobb dichotómiában gondolkodnak. A kutatók szerint nincs egyértelmű újságírói üzenet: a radikális jobboldal által felvetett problémák és beszédmodok nagyon is jelen vannak a magyar médiában, ám a szerkesztő-ségi ajtók nem nyíltak meg azok képviselői előtt.

A 2010 és 2014-es változások megmutatták, hogy a Jobbik képes alkalmazkodni ehhez az ellentmondásos médiakörnyezethez. Bár nem sokat tudunk a párt hivatalos kommunikációs stratégiájáról, három módszer világosan látszik. Egyrészt a nagymédián kívül sűrű, változatos és közvetlen (főleg online, lásd Jeskó et al., 2012) kapcsolatokat ápolnak az emberekkel, amelyben a sport, a kultúra, a szomszédsági kapcsolatok és a jótékonykodás kiemelt szerepet játszik. Másrészt igyekeznek betörni a tömegkommunikáció fősodrába is. A Jobbik rendre a Médiatanácshoz fordul a médiatartalmakkal kapcsolatos kiegyensúlyozottsági panasszal, amelyeknek bizonyos esetekben helyt is adtak.⁴ Harmadrészt pedig folyik a radikális jobboldali médiavilág megszervezése is, egyre professzionalizáltabban működő online platformok és offline termékek mixe alkotja a Jobbikot támogató nyilvánosság gerincét. Egyértelműen a párthoz kötődik az N1 TV, az alfahir.hu és a Barikád című hetilap, illetve a kéthavonta a postaládába kerülő ingyenes Hazai Pálya. A radikális jobboldali közösséghez kapcsolódik továbbá a kuruc.info, a Hunhir.info, és az interneten elérhető Szentkorona Rádió is.⁵

Van-e a jobboldali radikalizmussal kapcsolatos bánásmódnak valamiféle európai modellje? Hogyan reagálnak a médiumok az előretörő radikális pártokra? Karantént alkalmaznak vagy támadják azokat?

Antonis Ellinas (2010) pontosan ezekre a kérdésekre keresi a választ. Kiindulópontja szerint a radikalizmus előretörésében a média figyelme döntő. A radikális pártok ugyanis nemcsak a közbeszéd minőségének megváltozásából tudnak profitálni, hanem a rájuk – főként a közvetlen megszólalásaikra – szánt műsoridő vagy médiatartalom növekedéséből. Ellinas az osztrák, a francia és a görög példát hozza ennek megvilágítására. Ausztriában a legnagyobb példányszámú országos terjesztésű bulvárlap, a Neue Kronen Zeitung sokat tett azért, hogy az Osztrák Szabadságpárt 1990-es években felfusson, sőt koalíci-

ős partnerként kormányzati pozíciót kapjon. Intenzíven és támogatóan foglalkozott az FPÖ kampánytémaival, sokszor teret adott politikusaik véleményének, igyekezett őket a populáris politikai kommunikáció szabályainak megfelelően vonzóvá, érdekessé tenni. Franciaországban a Nemzeti Front és annak vezetője évekig szigorú médiabojkott alatt állt. 1984-ben François Mitterrand nyomására a közszolgálati televíziós csatorna feloldotta a karantént és politikai vitaműsoraik rendszeres résztvevőjeként szerepeltette Jean-Marie Le Pent. A műsorok pár hónap alatt olyannyira megnövelték Le Pen országos ismertségét, hogy pártja az 1984-es európai parlamenti választásokon tíz képviselői hellyel gazdagodott. Görögország – Ellinas kortárs példája – pedig arra mutat rá, hogy a radikális jobboldal totális médiaellenszélben is képes hirtelen népszerűsége szert tenni, vagyis a gyakori negatív tállalás, a támadó tartalmak, a kritikus hangok ellenére az Arany Hajnal képes volt a 2009-es és 2012-es parlamenti választások közötti időszakban megsokszorozni (0,28%-ról 6,97%-ra) választói támogatását. Ellinas szerint Németországban totális politikai, civil és mediakarantén működik a Német Nemzeti Demokrata Párt, a Német Népi Unió, a Republikánusok és egyéb radikális jobboldali szervezetekkel szemben. Bár időről időre tartományi, illetve helyi választásokon mandátumot szerez valamelyikük, az elitek összefogása (és ebben a bulvársajtó is partner, lásd még Art, 2007) lehetetlenné teszik, hogy a szövetségi politikában komolyabb eredményeket érjenek el.

Ellinas és Art munkái kimutatják, hogy a radikális jobboldal a semleges, sőt a negatív médiatállalást is szavazatokká formálhatja, pusztán a láthatóság, a közbeszédbe való bevonás, a velük való interakciók megsűrűsödése politikai hasznot hoz számukra. Mindez a média integrációs erejét helyezi új megvilágításba: az interakciók nyomkövetésével megtudható, hogy a radikális jobboldal főszereplői részét képezik-e a médianyilvánosság fősodrának. Ha igen, akkor őket a közbeszéd elfogadott alakítóinak tartják, akikkel bár nem értenek feltétlenül egyet, de megkerülhetetlennek gondolják. Az interakció tehát nemcsak a médianyilvánosságba, de a politikai közösségbe is invitál (Szabó–Bene 2015a; 2015b). A tömegkommunikáció azonban el is zárkozhat, abban a reményben, hogy ezzel a radikális jobboldal politikai és társadalmi integrációját teszi lehetetlenné – ez a mediakarantén-logika esszenciája. A média interakciói tehát a befogadás vagy a kizárás folyamatát erősítik vagy gyengítik. Természetesen nem állítjuk, hogy csak az újságok, televíziók, rádiók és online portálok viselkedésén múlik a radikális jobboldal népszerűsége. Inkább fordítva vesszük fel a szálát: a Jobbik politikai helyzetét adottnak vesszük, s arról igyekszünk képet kapni, hogy a médianyilvánosság mennyiben nyílt meg a radikális jobboldal kommunikációs csatornáin előtt.

Ez adja e tanulmány alapjául szolgáló empirikus kutatásunk kiindulópontját.⁶ A módszertani háttérét pedig a következő fejezet tartalmazza.

KUTATÁSI KÉRDÉS ÉS MÓDSZERTAN

A médianyilvánosság felfogásunkban egyfajta tér, amelynek geometriáját az ott megtalálható elemek, vagyis a médiumok összekapcsolódásának tanulmányozásával kívánjuk leírni. Vizsgálatunkat az alábbi kutatási kérdések megválaszolásának rendeljük alá:

Hol helyezkednek el a radikális jobboldal online és offline platformjai a magyar médianyilvánosság interakciós szerkezetében? Összekapcsolódik-e a magyar médianyilvánosság fősodra a radikális jobboldal médiumaival és fordítva? Összekapcsolódnak-e a radikális jobboldali platformok egymással?

A médianyilvánosság kapcsolatok alkotta térbeli elrendeződését, és a különböző pozíciókat a hálózatelemzés módszerével vizsgáltuk. Kutatásunk során tehát hálózatokat generáltunk, s azok szerkezeteit, illetve a radikális jobboldali médiumok által elfoglalt pozíciókat vetettük össze.

Elsősorban Barta Judit (2008) és Bernáth Gábor (2014) kutatásai alapján a radikális jobboldali médiumok elkülönülését feltételeztük, vagyis azt, hogy a radikális jobboldali médiumok kimaradnak a többi médium interakciós kapcsolataiból, ám egymással szoros a kötelékük, így valamiféle alternatív nyilvánosságot alkotnak. Előzetes várakozásunk szerint a nem radikális jobboldali médiumok nem kezdeményeznek kapcsolatot a radikálisok felé, vagyis a médiakarantén működik.

Esetkiválasztás

Vizsgálatunkban négy ügyre összepontosítunk: egy ügyet egy esetnek tekintettünk. Mind a négy eset a 2014-es év egy-egy politikai ügyére vonatkozik, amelyekben a Jobbik és feltételezésünk szerint a pártot támogató radikális jobboldali médiumok eltérő diszkurzív helyzetben voltak. Diszkurzív helyzetüket meghatározta, hogy a Jobbik érintett volt-e az ügyben vagy sem, illetve hallgatott, háritott vagy inkább kezdeményezett. Úgy véljük, ezek az eltérő diszkurzív szituációk hatással vannak a radikális jobboldali médiumok médianyilvánosságban elfoglalt helyére. Azt keressük, hogy a médiumok interakciós hálózaton belüli elhelyezkedésüknek vannak-e olyan állandó mintázatai, amelyek függetlenek a radikális jobboldal diszkurzív helyzetétől, és megfordítva: a különböző diszkurzív helyzetek milyen eltérő elhelyezkedéssel járhatnak együtt. A négy eset négy különböző konfigurációt illusztrál.

Első esetünk a 2014-es év egyik legzajosabb vitája, a Paksi Atomerőmű bővítéséről szóló magyar–orosz államközi szerződés aláírása kapcsán kirobbant ügy.⁷ Itt a Jobbik nem volt érdekelt fél, nem folytatott támadó kommunikációt, nem vezetett be új érveket, ugyan volt nyilvánosan elérhető véleménye,⁸ de

nem állt ki vehemensen a jobboldali magyar kormány vagy a baloldali ellenzéki megszólalók mellett.

Második esetünk a Sneider Tamás-ügy,⁹ amelyben a Jobbik érintett, mégpedig megtámadott fél volt. Azt feltételeztük, hogy Sneider Tamás országgyűlési képviselő bőrfejú múltja a Jobbik számára nem védekezésre, hanem a saját értékeinek hangsúlyozására alkalmas, amely felpörgeti a párttal szimpatizáló médiumok napirendjét, és átrendezi a médianyilvánosság szerkezetét. Harmadikként a Kovács Béla-ügyet¹⁰ választottuk, amelyben a Jobbik egy számára egyértelműen kedvezőtlen helyzetben volt. Itt a radikális jobboldali médiumoktól védekezést, háritást, ellentámadást vártunk, ami felkelti a többi újság, hírportál, televíziós műsor figyelmét. Negyedik esetnek olyan ügyet kerestünk, ahol a Jobbik ügygazdaként intenzív promóciót folytat egy országos visszhangot kiváltó témában. Úgy gondoltuk, hogy ebben az esetben a radikális jobboldali csatornák igyekeznek támogatni a Jobbikot, mégpedig olyan exkluzív tartalmakkal, amelyek hivatkozásra érdemessé teszik őket. Döntésünk a Janiczak Dávid-ügyre esett.¹¹

A második, harmadik és negyedik eset mutatja meg azt, hogy mi történik a magyar médianyilvánosságban, amikor a radikális jobboldal képviselője az ügy kulcsfigurájává válik és nyilvánosan is elérhető kommunikációs folytat.

Adatgyűjtés

Az adatgyűjtést minden esetben előkutatással kezdtük. Ebben a fázisban döntöttünk az egyes ügyekre vonatkozó vizsgálati időszakokról, azt a periódust választottuk, amikor a legtöbb vonatkozó hír napvilágot látott.¹² Ezután az ügyekre vonatkozóan három-három keresőszót határoztunk meg.

Adatbázisunkat kezdőpontok felvételével, majd hólabda-mintavétellel alakítottuk ki. Először a legolvasottabb újságok, legnézettebb televíziós, rádiós csatornák és a legnépszerűbb online portálok körét határoztuk meg. Ezek lettek a kezdőpontok, amelyeket a magyar médianyilvánosság főáramának tekintettünk (lásd 1. számú melléklet). A listán szereplő minden egyes médium adott időszakban tett hivatkozásait rögzítettük. Az adatbázist a szaturáció elvét követve – ha olyan médiumra érkezett hivatkozás, amely nem szerepelt a kezdőpontjaink között, felvettük azt is az elemzendők listájára – bővítettük. Ezt követően az újonnan bekerülő újságok, portálok, médiumok hivatkozásait is kódoltuk, s mindezt addig folytattuk, amíg a kibővített adatbázis elemeinek vizsgálata után sem találunk már új forrást.¹³

Az adatok elemzéséhez és vizualizációjához az R szoftverhez írt igraph (Csardi–Nepusz, 2006) és a tnet (Opshal, 2009) csomagokat, illetve az Ucinet 6-ot (Borgatti et al, 2002) és a NetDraw-ot (Borgatti, 2002) használtuk.

Az esetek és az adatgyűjtés menetének összefüggéseit a 1. táblázat foglalja össze.

1. táblázat. Az esetek és az adatgyűjtés menetének összefoglalása.

Eset	Adatgyűjtés időszaka	Keresőszavak
Paks-eset	2014. január 14. – január 21.	Paks, Atomerőmű, Roszzatom
Sneider-eset	2014. április 24. – május 15.	Sneider Tamás, skinhead, szkinhed
Kovács-eset	2014. május 15. – május 23.	Kovács Béla, KGB, kém
Janiczak-eset	2014. október 22. – november 13.	Janiczak Dávid, Ózd, választások

Csomópontok, kapcsolatok

Hálózataink csomópontjai médiumok. A csomópontok közötti interakciós kapcsolatokat egy másik médium kommunikációjára való hivatkozás, idézet vagy hiperlink segítségével kvantifikáljuk. Tehát, ha „A” médium hivatkozik arra, amit „B” médium írt, akkor „A” médium irányából kapcsolat létesül „B” médium irányába, feltéve, ha „B” idézett kommunikációs aktivitása a vizsgálati időszakban történt. Nemcsak a kapcsolat létét, hanem annak mennyiségét is rögzítjük, azaz a kapcsolat értéke megegyezik a hivatkozások számával. Interakciós médiahálózataink tehát irányított és súlyozott hálózatok.

Szerkezeti formák, lehetséges pozíciók és mérőszámok

Noha alapvetően arra vagyunk kíváncsiak, hogy a radikális jobboldali médiumok hivatkozásai alapján hol helyezkednek el a médianyilvánosság hálózataiban, az sem mellékes, hogy milyen a médiahálózatunk általános szerkezete. Teljesen más a radikális jobboldali médiumok pozíciójának jelentősége, ha a hálózat csomópontjai összetartó vagy éppen szétesett elrendeződést mutatnak. A médianyilvánosság szerkezeteinek számtalan variánsa lehetséges, mi a szakirodalomra és saját intuíciónkra támaszkodva öt ideáltípust különítettünk el, amelyekben belül értelmezhetőek a radikális jobboldali platformok. Ezek az ideáltípusok a hálózatok kötéseinek a csomópontok közötti eloszlását modellezik. Az ideáltípusokat négy mérőszám, az *átlagos legrövidebb távolság*,¹⁴ a *globális klaszteresedési együttható*,¹⁵ a *modularitás*¹⁶ és a *fitness-értékek*¹⁷ alapján alakítjuk ki:

- A *klasztermentes kohézív hálózat* tagjai erősen összekapcsolódnak. A csomópontok között kis távolságok vannak, azonban a hálózaton belül nem jönnek létre kisebb közösségek, klaszterek. Ez a hálózatípus egy egységes közösséget jelent. Ha eredményeink a klasztermentes kohézív szer-

kezetet mutatják, akkor a magyar médianyilvánosságot az interakciók szempontjából teljesen integráltnak minősíthetjük. Ilyen típusú hálózatban a radikális jobboldali platformok pozíciója várhatóan nem különbözik jelentősen a többi csomópont pozíciójától.

- *A kisvilág hálózat* (Watts–Strogatz, 1998; Barabási, 2006) abban különbözik az előzőtől, hogy itt létrejönnek kisebb klaszterek. Ezek azonban nem válnak el a hálózat többi részétől, a hálózat integráns részének számítanak, ám az egyes klasztereket sűrűbb egymás közötti kapcsolat jellemzi. Egy kisvilág típusú szerkezetben a radikális jobboldali médiumok önálló klaszterbe tömörülhetnek, vagy elszórva lehetnek részei különböző klasztereknek, ám kapcsolatban vannak a hálózat további tagjaival is: médiakaranténról így nem lehet beszélni.
- *A polarizált hálózat* (Angelusz–Tardos, 2011; Conover et al., 2011) egymástól világosan elkülönülő blokkokra bomlik, amelyek között kevés kapcsolat van, a blokkokon belül azonban a kötések sűrű koncentrációja figyelhető meg. A magyar média pártosságát figyelembe véve számíthatunk rá, hogy az interakciók alapján politikailag polarizált médiahálózatokra bukkanunk. Nagyon is elképzelhető, hogy van egy baloldali, egy jobboldali és egy radikális jobboldali médiabuborék, amelyek között zéró vagy minimális hivatkozási kapcsolatok vannak, alternatív nyilvánosságokat képeznek.
- *Centrum-periféria* hálózatban¹⁸ (Borgatti–Everett, 1999) van egy központi mag, azaz a csomópontok olyan csoportja, amelynek tagjai egymással erősen összekapcsolódnak. A perifériába tartozó csomópontok kapcsolódnak a centrumhoz, egymáshoz azonban nem. A médianyilvánosságra vetítve ez azt jelenti, hogy a radikális jobboldali csomópontokkal találkozhatunk a centrumban vagy a periférián. Ha a mag elemei között helyezkednek el, akkor a radikális jobboldali platformok a magyar média fősodrában vannak.
- *Diffúz elrendezésű hálózat esetében* a tagok között nagy távolságokat találunk, miközben nem alakulnak ki kisebb klaszterek sem. Ez a hálózat széttöredezett, tehát egy diffúz szerkezet a magyar médiavilág szereplőinek szétszórt interakciójáról tanúskodna. Itt a radikális jobboldali médiumok pozíciói nem különböznenek a többi csatorna helyzetétől.

Az ideáltípusokat és azok mérését a 1. ábra foglalja össze. Az átlagos leg-rövidebb távolság és a klaszteresedési együttható esetén a várható értéktől¹⁹ való eltérés mértéke alapján megkülönböztettünk gyenge és erős feltételeket. A radikális jobboldali csomópontok mindegyik szerkezetben megjelenhetnek. Helyüket az interakciós kapcsolataik jelölik ki, vagyis az, hogy a nem radikális jobboldali médiumok hivatkoznak-e azokra, illetve, hogy a radikálisok a médiahálózat mely tagjaira hivatkoznak.

1. ábra A médianyilvánosság-hálózatok ideáltípusai, illetve mérési módjai.

	Klasztermentes kohézív hálózatindikátor	Feltétel (határértékek)
	Modularitás Klaszteresedési együttható Átlagos legrövidebb távolság Fitness	alacsony (< 0.3) Nem magas ($< EV+2SD$) Alacsony ($< EV+2SD^*$; $< EV+1SD^{**}$) nem magas (< 0.5)
	Kisvilág hálózatindikátor	Feltétel (határértékek)
	Modularitás Klaszteresedési együttható Átlagos legrövidebb távolság Fitness	alacsony (< 0.3) magas ($> EV+2SD^*$; $> EV+1SD^{**}$) alacsony ($< EV+2SD^*$; $< EV+1SD^{**}$) nem magas (< 0.5)
	Centrum-periféria hálózatindikátor	Feltétel (határértékek)
	Modularitás Klaszteresedési együttható Átlagos legrövidebb távolság Fitness + centrum és periféria közti blokkok sűrűsége + az elkülönítés ellenőrzése	alacsony (< 0.3) – – Magas (~ 0.5) + A kötés irányok figyelembevétele után létrehozott felosztás QAP-teszt során szignifikáns hasonlóságot mutat az ideáltípussal.
	Polarizált hálózatindikátor	Feltétel (határértékek)
	Modularitás Klaszteresedési együttható Átlagos legrövidebb távolság Fitness	Magas (> 0.3 és $> EV+2SD^*$; $> EV+1SD^{**}$) valószínűleg magas (de nem feltétel) – nem magas (< 0.5)
	Diffúz hálózatindikátor	Feltétel (határértékek)
	Modularitás Klaszteresedési együttható Átlagos legrövidebb távolság Fitness	alacsony (< 0.3) alacsony vagy átlagos ($< EV+ 1 SD$) magas ($> EV+2SD^*$; $> EV+1SD^*$) nem magas (> 0.5)

EV = várható érték (expected value), 1000 random hálózat átlaga;

SD = szórás (standard deviation), 1000 random hálózat átlagának szórása.

*=erős feltétel; **=gyenge feltétel.

A radikális jobboldali csomópontokat a fehér szín jelöli.

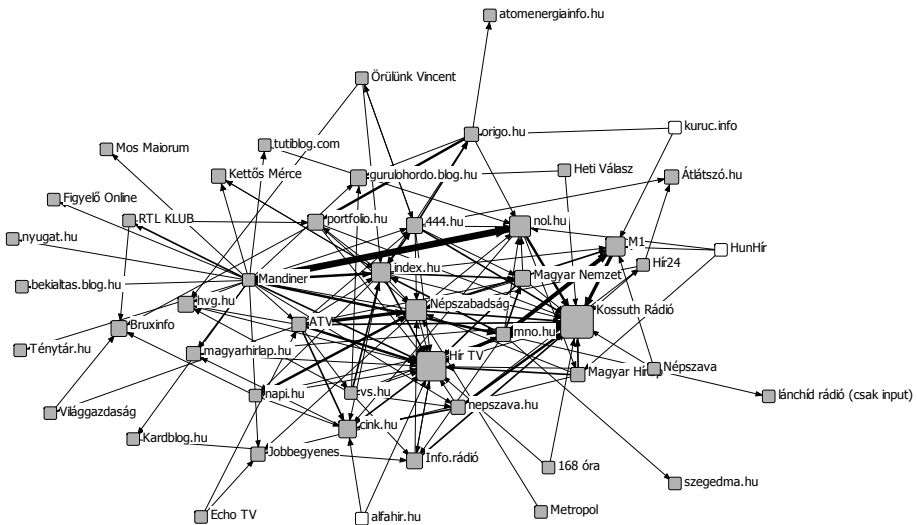
Elemzésünk során a vizsgált négy ügyben kapott eredményeket olvassuk össze az 1. ábrával, s ez alapján válaszoljuk meg a kutatási kérdéseinket.

Először a médiahálózatok általános jellemzőit, majd a radikális jobboldali csoportok elhelyezkedését mutatjuk be.

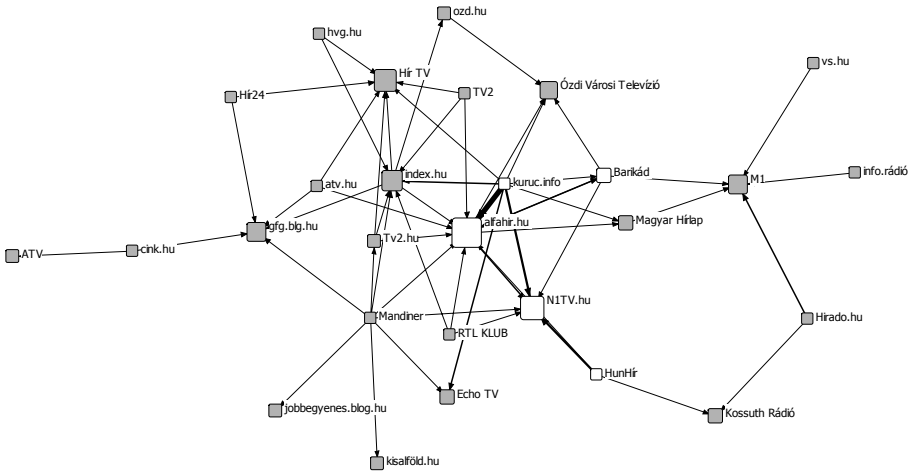
A médiahálózatok általános jellemzői: centrum-periféria és kisvilág struktúrák

Eseteink médianetworkjeinek általános szerkezetét az 2. és a 3. ábrán mutatjuk be.

2. ábra. A Paks-eset médiahálózata. Radikális jobboldali médiumokat fehér színnel jelöltük.

5. ábra. A Janiczak-eset médiahálózata. A radikális jobboldali médiumokat fehér színnel jelöltük.

Az ábrákon jól látszik a különbség a sűrűbb és a ritkásabb hivatkozási hálózatok között, s e benyomásokat a számok is megerősítik. A legnagyobb hálózatot a Paks-eset, illetve a Kovács-eset eredményezte. Ebben a két ügyben találtak a legtöbb újságot, portált, műsort, amely a megadott időkeretben nemcsak foglalkozott a témával, de hivatkozott is más médiumra, illetve rá is hivatkoztak. Az interakciós kapcsolatok számának tekintetében is kiemelkedik e két eset, de legfőképpen a Kovács-eset: itt van a legtöbb hivatkozás.

A vizsgált esetekben az in-degree centralitás átlaga nagyobb, mint a medián, azaz kevés médium rendelkezik a hivatkozások jelentős részével, a csomópontok többségére pedig alig hivatkoznak. Jól látható, hogy a Kovács-, illetve a Paks-esetekben jóval nagyobb az in-degree medián és az átlag érték közötti különbség, mint a Sneider- és Janiczak-esetekben, tehát előbbiek mindenképpen centralizáltabb médiahálózatok (lásd 2. táblázat).

A modularitás, a klaszteresedési együttható, az átlagos legrövidebb távolság, és a fitness-mutató alapján pontosabb képet kapunk hálózatunk alapszerkezetéről a kötések eloszlásának mintázataira vonatkozóan: két centrum-periféria és két kisvilág hálózatszerkezethez hasonlatos nyilvánosságstruktúrát láthatunk. A Paks- és a Kovács-esetben a médiumok egy csoportja egyértelműen a hálózat centrumában helyezkedik el. Ezek a csomópontok sokat hivatkoznak egymásra és sok hivatkozás érkezik rájuk a központi magon kívülről is. A periférián található médiumok egymáshoz kevésbé kapcsolódnak. A centrum-periféria szerkezet megállapításában kulcsfontosságú fitness-érték a Kovács-hálózatban a legmagasabb.²⁰ Felosztásunk alapján a médianyilvános-

ság centrumába az alábbi médiumok kerültek: ATV, mno.hu, Kossuth Rádió, atv.hu, index.hu, Magyar Televízió M1-es csatornája, alfahir.hu, Heti Válasz, origo.hu, nol.hu, hvg.hu.²¹ Egyik esetünkben tehát a radikális jobboldalt – az alfahir.hu miatt – a médianyilvánosság centrumában találjuk.

2. táblázat. A médiahálózatok alapjellemzőinek mutatói. A csomópontok számából az izoláltakat elkülönítettük. Az in-degree centralitásnál az alpha-értékeket tüntetjük fel.

		Paks-eset hálózata	Sneider-eset hálózata	Janiczak-eset hálózata	Kovács-eset hálózata
Csomópontok száma		48	33	28	50
Kötések száma		140	64	55	233
In-degree centralitás	átlag	3,455	2,132	2,200	5,936
	medián	1,207	1,000	1,000	2,225
	szórás	5,339	2,812	3,058	8,333
Modularitás	megfigyelt érték	0,07508162	0,1043721	0,00	0,0008680034
	várható érték (szórás)	0,03758791 (0,02137029)	0,09567168 (0,03056954)	0,04765347 (0,03337506)	0,01164599 (0,01040788)
	eltérés ^a	1,754478	0,2846116	-1,427817	-1,03556
Klaszteresedési együtttható	megfigyelt érték	0,3635606	0,2795244	0,4237354	0,480589
	várható érték (szórás)	0,3363052 (0,02904479)	0,23515; (0,04241483)	0,2813182 (0,05461843)	0,4472606 (0,01730391)
	eltérés ^a	0,9383932	1,046202	2,607494	1,926063
Átlagos legrövidebb távolság	megfigyelt érték	4,079266	1,421875	0,9545455	2,658852
	várható érték (szórás)	3,703475 (0,48031)	2,456609; (0,7609575)	1,407156 (0,3550111)	2,384479 (0,1738206)
	eltérés ^a	0,7823923	-1,359779	-1,274919	1,578488
Fitness		0,458	0,416	0,482	0,541

Jelmagyarázat: ^a = eltérés a várható értéktől szórásban kifejezve.

Noha a Kovács-eset egyértelműen centralizáltabb médiahálózatot mutat, a viszonylag magas fitness-érték miatt a Paks-esetben is centrum-periféria hálószerkezetet sejtethetünk. Az általunk elkülönített felosztás szignifikánsan centrum-periféria struktúrát is mutat, bár jóval gyengébbet mint a Kovács-ügy esetében.²² A központi magot a következő médiumok alkotják: Hír TV, Magyar

Nemzet, index.hu, nol.hu, Magyar Televízió M1-es csatornája, Kossuth Rádió, Népszabadság, cink.hu. A Paks-eset a radikális jobboldali médiumokat perifériapozíciókba helyezte.

A további két, vagyis a Janiczak- és a Sneider-esetek leginkább a kisvilág hálózatszerkezet jellemzőit mutatják. Mindkét hálózat erősen klaszteresedett – különösen a Janiczak-esetben – és az átlagos legrövidebb távolság értéke is alacsony. Arra azonban felhívjuk a figyelmet, hogy e két esetben a médianyilvánosság szereplői sokkal visszafogottabban reagáltak, mint a Kovács- vagy a Paks-esetekben. Magyarul: a média számára érdekesebb témákban a centrum-periféria szerkezet tűnik relevánsabbnak.

A négy eset médianyilvánosságának szerkezetét jelölő mutatókat a 2. számú melléklet foglalja össze. Ezek után lássuk a radikális jobboldali médiumok kapcsolatait!

A radikális jobboldali médiumok kapcsolatai a centrum-periféria hálóokban

A vizsgált esetek médiahálózatainak globális jellemzése után figyelmünket a radikális jobboldali csomópontok pozíciót meghatározó kapcsolatok felé fordítjuk. Három szempont alapján vizsgálódunk: milyen mértékben hivatkoznak egymásra a radikális médiumok (1), milyen mértékben hivatkozzák őket a nem radikális jobboldali médiumok (2), s milyen mértékben hivatkoznak ők a nem radikális jobboldali médiumokra (3).

A Paks-ügyben korábban kimutattuk, hogy kapcsolatháló struktúrájára leginkább a centrum-periféria elhelyezkedéshez hasonlatos. Azt is láttuk, hogy radikális jobboldali csomópontok a háló perifériáján helyezkednek el. Mindössze a kuruc.info, az alfahir.hu és a hunhir.info hivatkozott más médiumra, s ők is a hálózat centrális elemeihez (Magyar Televízió, origo.hu, cink.hu, nol.hu) kötik magukat. Hozzájuk azonban senki sem kapcsolódik. A média fősodra számára érdekes, sűrű és ágas-bogas interakciós kapcsolatokat eredményező politikai ügyben a radikális jobboldali médiumok a médianyilvánosság peremén bukkannak fel. A többi médium nem reagál rájuk, de nincs jele elkülönült radikális jobboldali médiauniverzumnak sem. A Paks-esetben a radikális jobboldali platformok jőszerűen láthatatlanok.

Noha hasonló centrum-periféria hálózatszerkezettel van dolgunk, a Kovács-eset teljesen mást mutat. Az ügy egyaránt felkeltette a jobboldali radikális és a többi médium figyelmét – sokan és sokat hivatkoznak –, ráadásul az N1 TV, a kuruc.info és az alfahir.hu bekerül a hivatkozási kapcsolatok koncentráltabb körébe is. Hogyan történt ez? A kulcsszereplő az alfahir.hu, amely a legaktívabb és legvonzóbb radikális jobboldali platform a Kovács-hálózatban: sokat hivatkozik (39) és sokan is hivatkozzák (25). Ezek a számok a hálózat többi központi elemét nézve is figyelemreméltók: az ATV hétszer hivatkozik

és harmincnégyszer hivatkozzák, ugyanezek az értékek az mno.hu-nál 28-29, a Kossuth Rádiónál 27-28, az index.hu esetében 19-49 és a Magyar Televízió M1-es csatornájánál 9-46.

Az alfahir.hu erősen köti magát a centrumban elhelyezkedőkhöz (ATV, Magyar Televízió M1, index.hu). A legtöbb kapcsolatot a radikális médiavilágon túli csomópontok (különösen az M1 és az ATV) felé szintén az alfahir.hu kezdeményezi, s ő kapja a legtöbb reakciót is: a Kovács Bélával rögzített exkluzív interjúra²³ összesen 25 hivatkozás érkezik, ebből 16 nem radikális, 9 pedig radikális jobboldali médiumok irányából. Bár az N1 TV egyik médiumra sem hivatkozik, az alfahir.hu mint a centrum része, illetve a Hír TV, 444.hu és a Mandiner az N1 TV-re irányuló kötéssel behozza azt a központi elemek közé. A mintázat hasonló a kuruc.info esetében: jelentős számú kötés a hálózat centrumtagjai felé (beleértve az alfahir.hu-t és az N1 TV-t is), ám az alfahir.hu-nál kevesebb a rá irányuló hivatkozás a centrumtagok felől (nol.hu, Hír Tv, Népszabadság).

3. táblázat. A Paks- és a Kovács-esetek médiahálózataiban a radikális jobboldali médiumok kapcsolatai, zárójelben a hivatkozott csomópontok száma.

		radikális jobboldali csomópontok hivatkozásai		radikális jobboldali médiumokra történő hivatkozások	
		nem radikális jobboldali csomópontok felé	radikális jobboldali csomópontok felé	nem radikális jobboldali csomópontok felől	radikális jobboldali csomópontok felől
Paks-eset	kuruc.info	2 (2)	0	0	0
	alfahir.hu	2 (2)	0	0	0
	Hunhir.info	3 (3)	0	0	0
Kovács-eset	kuruc.info	23 (12)	9 (2)	3 (3)	4 (2)
	alfahir.hu	26 (11)	13 (3)	16 (12)	9 (3)
	Barikád	1 (1)	0	0	0
	N1 TV	0	0	6 (4)	16 (4)
	Hunhir.info	8 (7)	4 (2)	0	1 (1)
	Deres TV	2 (2)	4 (3)	0	0

A Kovács-esetben jól megfigyelhető, hogy a radikális jobboldali médiumok miként kapcsolódnak egymáshoz. A kuruc.info, az alfahir.hu és az N1 TV saját klasztert hoz létre, amely mini perifériával is rendelkezik a radikális jobboldalon belül (Hunhir.info, Deres TV, Barikád). A radikális jobboldali médiavilág kulcsszereplői tehát egyértelműen az alfahir.hu, az N1 TV és a kuruc.info. A Szentkorona Rádió és a Hazai Pálya itt sem kapcsolódnak a hálózathoz (lásd 3. táblázat és 3. melléklet).

A radikális jobboldali médiumok kapcsolatai a kisvilág hálókban

A radikális jobboldali médiaklasztert a Kovács-esetnél jóval zártabb interakciók jellemzik a Janiczak-eset kisvilág típusú hálózatában. Itt a radikális jobboldali csomópontok egymással sűrűbb hivatkozási hálót szőnek, ami érthető, hiszen a nem radikális médiumok számára Janiczak Dávid ózdi kampánya mérsékeltebben volt érdekes, mint a jobbikos EP-képviselő Kovács Béla esetleges orosz titkosszolgálati kapcsolatai (azaz nem is tudtak volna kire hivatkozni). A Janiczak-esetben a radikális jobboldali médiumokra kívülről csak a legkevésbé hivatkozott szereplők reagáltak (az N1 TV-re az RTL Klub és a Mandiner, az alfahir.hu-ra pedig az index.hu, RTL Klub, TV2, Mandiner.hu, atv.hu és a tv2.hu hivatkoztak), a radikális jobboldali médiumok tartalmi a jelentősebb sajtótermékek ingerküszöbét már nem tudták átlépni. A Barikád című hetilappal előző eseteinkben viszonylag visszafogottan foglalkozó radikális jobboldali platformok a Jobbiknak igen fontos Janiczak-esetben sokszor idézik az újságot. A kuruc.info viszont hátrébb sorolódni látszódik, hisz senki sem hivatkozik rá. A Hunhir.info hivatkozási kedve megnő, ám tartalmi még a radikális jobboldali csomópontok számára sem vonzóak annyira, hogy idézzék vagy hiperlinkkel támogassák megjelenését. A Janiczak-esetben a radikális jobboldali klaszter legfontosabb elemei: alfahir.hu, N1 TV, Barikád.

4. táblázat. A Sneider- és a Janiczak-esetek médiahálózataiban a radikális jobboldali médiumok (RJ) kapcsolatai, zárójelben a hivatkozott csomópontok száma.

		RJ csomópontok hivatkozásai		RJ médiumokra történő hivatkozások	
		nem RJ csomópontok felé	RJ csomópontok felé	nem RJ csomópontok felől	RJ csomópontok felől
Sneider-eset	kuruc.info	9 (6)	3 (2)	1	0
	alfahir.hu	7 (6)	3 (1)	0	2 (1)
	Barikád	2 (2)	0	0	0
	N1 TV	0	0	0	4 (2)
	Hunhir.info	1	0	0	0
Janiczak-eset	kuruc.info	7 (5)	11 (3)	0	0
	alfahir.hu	2 (2)	4 (2)	6 (6)	9 (3)
	Barikád	2 (2)	2 (2)	0	3 (2)
	N1 TV	0	0	2 (2)	9 (4)
	Hunhir.info	1	4 (2)	0	0
	Deres TV	0	0	0	0

A Sneider-esetben a radikális jobboldal a hálózat leghivatkozottabb csomópontjaihoz kötődve szintén egy önálló klaszterként kapcsolódik a nyilvánossághoz. Őket, rájuk irányuló hivatkozással, senki sem integrálja a hálózat-

ba (egyedül a hvg.hu hivatkozik kuruc.infóra). A radikális jobboldal klasztere jóval gyengébb és kevésbé kiterjedt, ahogyan azt a Janiczak-esetben láthattuk, az interakciós kezdeményezések a többi nem radikális jobboldali médium felé számosabbak, mint a világnézetileg hasonlóak irányába mutatott hivatkozások. A Sneider-esetben a radikális jobboldali platformok elsősorban a legfontosabb médiumok anyagaira támaszkodnak, az egy politikai családhoz tartozók közötti kapcsolatok most másodrendűnek tűnnek. Mindezzel együtt az alfahir.hu, az N1 TV és a kuruc.info közötti erősebb kapcsolat figyelemre méltó. A kötések azonban aszimmetrikusak: az alfahir.hu és a kuruc.info hivatkozik az N1 TV-re, amely egyiket sem viszonzza. A kuruc.info tartalmi és hivatkozásai teljesen reflektálatlanul maradnak (lásd 4. táblázat és 3. melléklet).

ÖSSZEGZÉS

A radikális jobboldali médiumok interakciós kapcsolatairól négy esetünk tükrében az alábbi megállapításokat fogalmazhatjuk meg:

Elsőször is, a radikális jobboldali médiumok hivatkozásaikkal igyekeznek bekapcsolódni a média fősodra, illetve a többi nem radikális jobboldali médium által folytatott interakciókba. Ők azonban csak a Kovács Béla-esetben mutattak hajlandóságot a kezdeményezés viszonzására. Elsősorban az alfahir.hu jól időzített, exkluzív tartalmának köszönhetően, a radikális jobboldali platformok láthatóvá váltak a mainstream médianyilvánosságban. A hálózatelemzés módszerének köszönhetően kimutattuk, hogy a Kovács Béla-esetben az alfahir.hu-n, az N1 TV-n és a kuruc.info-n keresztül minként lett része a radikális jobboldal a magyar médiavilág központi magjának. A radikális jobboldal médianyilvánosságbeli integrációja a legteljesebben a Kovács Béla-esetben mutatkozott. A Paks-esetben sem igazán a médiakarantén működését látjuk, hiszen a radikális jobboldali platformok jobbára érdektelennek mutatkoztak – így nem volt mit karanténba zárni. A Sneider- és a Janiczak-esetekben viszont valóban a médiumok elzárkózásának vagyunk tanúi, amely előbbiben szorosabb, utóbbiban lyukacsosabb, ám a médiahálózat alapvetően integrált szerkezete miatt nem lehet kirekesztésről beszélni. A médiakarantén bár egy esetben látványosan szertefoszlott, mindez a Jobbik számára kedvezőtlen kimenetű, a pártot és képviselőit védekező kommunikációra kényszerítő ügyben történt.

Másodszor, a radikális jobboldali médiaklasztert is hol erősebb, hol gyengébb kapcsolatok jellemezték. Egyik szélsőséges helyzet a Paks-esetben bukkan elő, itt zéró kapcsolat van a radikális médiumok között. A többi esetben azonban összeállt a radikális jobboldali blokk, ám változó mintázatokat mutatott. Kifejezetten gyenge kötésekkel találunk a Sneider-esetben, míg a Janiczak- és a Kovács Béla-esetekben szorosabb volt a belső kohézió.

Harmadszor, a médianyilvánosság hálózatainak szerkezete (centrum-periféria vagy kisvilág) nem volt perdöntő a radikális jobboldali csomópontok hálózatbeli elhelyezkedésére. Inkább az ügy típusa, és nem a médianyilvánosság hivatkozási struktúrája magyarázza az eltérő mintázatot.

Tanulmányunk a magyar médianyilvánosság hálózatainak vizsgálatával kívánt képet adni a radikális jobboldal helyzetéről. Amellett érveltünk, hogy a radikális jobboldal előretörésének megértésében a média viselkedését érdemes szemügyre venni, mégpedig a Jobbikot támogató kommunikációs csatornák, illetve a nem radikális platformok közötti kapcsolatok elemezésével. Kutatásunk során a médiakarantén, illetve a radikális jobboldal alternatív média-univerzumának meglétére kerestük a bizonyítékot. Eredményeink mindkét szempontból felemásak, feltételezéseinket csak részben tudjuk megerősíteni. Három esetben a radikális jobboldali médiaklaszter létrejött ugyan, de hivatkozási kapcsolataik nem voltak kizárólagosak: alternatív radikális jobboldali médiauniverzumból tehát nem beszélhetünk. A médiakarantén meglétére vonatkozó elképzelést sem lehetett maradéktalanul igazolni (5 táblázat).

5. táblázat. A médiakaranténra és a radikális jobboldali médiumok pozíciójára vonatkozó eredményeink összefoglalása.

Eset	Hálózat-szerkezet	Média karantén (RJ médiumok kimaradnak az többi médium interakcióiból)	RJ médiaklaszter	RJ csomópont, melyre RJ csomópont hivatkozik	RJ csomópont, melyekre nem RJ csomópont felől is érkezik hivatkozás	RJ csomópont, mely nem RJ csomópontra hivatkozik
Paks	centrum-periféria	nehezen értelmezhető	nincs	nincs	nincs	kuruc.info Alfahir.hu Hunhir.info
Sneider	kisvilág	van	van: gyenge	N1 TV Alfahir.hu	kuruc.info	kuruc.info Alfahir.hu Barikád Hunhir.info
Kovács	centrum-periféria	nincs	van: erős	N1 TV Alfahir.hu kuruc.info Hunhir.info	Alfahir.hu kuruc.info N1 TV	kuruc.info Alfahir.hu Hunhir.info Deres TV Barikád
Janiczak	kisvilág	van	van: erős	N1 TV Alfahir.hu kuruc.info Barikád Hunhir.info	Alfahir.hu N1 TV	Barikád kuruc.info Alfahir.hu

Adatainkból arra következtetünk, hogy a radikális jobboldali médiumok integráltságát nem lehet egyértelmű igennel vagy nemmel meghatározni: a korábbi kutatásokban megállapított izoláció mindenképpen oldódni látszik – legalábbis a Jobbikot kiemelten érintő ügyekben. Vizsgálatunk korlátai azonban nagyban behatárolják eredményeink érvényességét. A radikális jobboldal médianyilvánosságon keresztüli politikai integrációja nemcsak a hivatkozásokkal történhet meg. Számos egyéb formája lehetséges: a radikális politikusok megszólaltatása, számukra kedvező értelmezési keretek terjesztése, témáik kiemelt kezelése, beszédmódjaik alkalmazása. Ezekre jelen kutatásunkban nem reflektáltunk.

Kérdés persze, hogy a médiakarantén esetleges lazulása a radikalizmus további erősödéséhez vezethet-e. Az Európai parlamenti és az országos választások eredményei alapján úgy tűnik az ellenkező hatás erősebb, a radikális jobboldali pártok a kizárást és az elszigetelést képesek számukra kedvező narratívaként tálalni a szavazók felé, akik szép számmal a politikai élet megújítóit látják bennük. Az is elképzelhető, hogy a média munkásai letettek arról az amúgy is hiábavaló törekvésről, hogy a nyilvánosság egészét kontroll alatt tartva őrkdjenek a kapuk előtt, ezért inkább felvállalva véleményüket, változatos interakciókba bonyolódnak a radikális jobboldal képviselőivel, amelyekben az elhatárolódás vagy éppen az egyetértés kinyilvánítása az elhallgatásnál nagyobb befolyással lesz a radikális jobboldal politikai jövőjének alakulására. Ha tényleg a Jobbik médiakörnyezetében történő változás szemtanúi vagyunk, a jövőben különösen érdekes lesz kvalitatív és kvantitatív kutatásokat folytatni mindennek megértésére.

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet. Kezdőpontok listája

Magyar Televízió, ATV, Hír TV, RTL Klub, TV2

Magyar Nemzet, Magyar Hírlap, Népszabadság, Népszava, Blikk, Bors

Magyar Narancs, Figyelő, Demokrata, 168 óra, Heti Válasz, Metropol

Kossuth Rádió

Mno.hu, Origo.hu, Index.hu, Nol.hu, Hvg.hu, 444.hu, Cink.hu, Borsonline,

Blikk.hu, Mandiner.hu, nepszava.hu, magyarhirlap.hu

A radikális jobboldalinak tekintett kezdőpontok listája:

kuruc.info, alfahir.hu, N1 TV, Barikád, Deres TV, Szentkorona Rádió, Hunhir.info, Hazai Pálya.

2. számú melléklet. A médiahálózatok szerkezetének mutatói.

		Modularitás	Klasztere- sedési együttható	Átlagos legrövidebb távolság	Fitness
Paks-eset	Paks-eset hálózata	0.07508162	0.3635606	4.079266	0.458
	Random hálózat (mean, Standard Deviation)	M= 0.03758791 SD= 0.02137029	M= 0.3363052 SD= 0.02904479	M= 3.703475 SD= 0.48031	-
	Eltérés a random hálózatok átlagától (szórásban kifejezett érték)	1.754478	0.9383932	0.7823923	-
Sneider -eset	Sneider-eset hálózata	0.1043721	0.2795244	1.421875	0.416
	Random hálózat (mean, Standard Deviation)	M= 0.09567168 SD=0.03056954	M=0.23515; SD=0.04241483	M=2.456609; SD=0.7609575	-
	Eltérés a random hálózatok átlagától (szórásban kifejezett érték)	0.2846116	1.046202	-1.359779	-
Kovács-eset	Kovács-eset hálózata	0.0008680034	0.480589	2.658852	0.541
	Random hálózat (mean, Standard Deviation)	M= 0.01164599 SD= 0.01040788	M= 0.4472606 SD= 0.01730391	M= 2.384479 SD= 0.1738206	-
	Eltérés a random hálózatok átlagától (szórásban kifejezett érték)	-1.03556	1.926063	1.578488	-
Janiczak-eset	Janiczak-eset hálózat	0.00	0.4237354	0.9545455	0.482 ²⁴
	Random hálózat (mean, Standard Deviation)	M= 0.04765347 SD= 0.03337506	M= 0.2813182 SD= 0.05461843	M= 1.407156 SD= 0.3550111	-
	Eltérés a random hálózatok átlagától (szórásban kifejezett érték)	-1.427817	2.607494	-1.274919	-

3. számú melléklet. A radikális jobboldali csomópontok kapcsolatai,²⁵ zárójelben a hivatkozott csomópontok száma.

		RJ csomópontok hivatkozásai			RJ médiumokra történő hivatkozások		
		kis in-degree centralitás értékkel rendelkező csomópontok felé	közepes in-degree centralitás értékkel rendelkező csomópontok felé	magas in-degree centralitás értékkel rendelkező csomópontok felé	kis in-degree centralitás értékkel rendelkező csomópontok felől	közepes in-degree centralitás értékkel rendelkező csomópontok felől	magas in-degree centralitás értékkel rendelkező csomópontok felől
Paks	kuruc.info	0	1	1	0	0	0
	alfahir.hu	0	0	2 (2)	0	0	0
	Barikád	-	-	-	-	-	-
	N1 TV	-	-	-	-	-	-
	Hunhir.info	0	1	2 (2)	0	0	0
Kovács	kuruc.info	0	3 (3)	20 (9)	0	0	3 (3)
	alfahir.hu	1	4 (3)	21 (7)	5 (5)	5 (3)	6 (4)
	Barikád	0	0	1	0	0	0
	N1 TV	0	0	0	3 (1)	1	2 (2)
	Hunhir.info	0	1	7 (6)	0	0	0
	Deres TV	0	0	2(2)	0	0	0
Sneider	kuruc.info	0	1	8 (5)	0	1	0
	alfahir.hu	1	0	6 (5)	0	0	0
	Barikád	1	0	1	0	0	0
	N1 TV	0	0	0	0	0	0
	Hunhir.info	0	0	1	0	0	0
Janiczak	kuruc.info	0	4 (3)	3 (2)	0	0	0
	alfahir	0	2 (2)	0	5(5)	0	1
	Barikád	0	1	1	0	0	0
	N1 TV	0	0	0	2 (2)	0	0
	HunHír	0	1	0	0	0	0

JEGYZETEK

- ¹ Jelen tanulmány nem csatlakozik a szakirodalomban dúló terminológiai vitához. Róna Dániel (2014) megállapításaira hagyatkozva a radikális jobboldal kifejezést használjuk.
- ² TÁRKI: Pártpreferenciák átrendeződése közben, www.tarki.hu, 2015. április 29.
- ³ A radikális jobboldal médiacsatornáinak sajátos narratíváiról lásd Glózer, 2013.
- ⁴ Több Jobbikot a tévébe!, mertek.hvg.hu, 2014. május 4.

- ⁵ Néppártosodás a végsőkig: a Jobbik radikálisan sajtószabadságpárti lett, 444.hu, 2014. árpilis 30.
- ⁶ A magyar médianyilvánosság hálózatairól folytatott korábbi kutatásaink módszertani tanulságait beleépítettük munkánkba (Szabó-Bene, 2015a; 2015b).
- ⁷ 2014. január 14-én Orbán Viktor és Vladimir Putyin együttműködési megállapodást írt alá Magyarország és Oroszország között a paksi atomerőmű két új blokkjának megépítéséről. Ennek értelmében az orosz Roszatom végezheti a beruházást, melyhez az orosz állam 30 éves futamidejű államközi kölcsönt nyújt Magyarországnak számára.
- ⁸ Az országnak szüksége van Paks bővítésére, jobbik.hu, 2014. január 20.
- ⁹ 2014. árpilis 24-én a Jobbik Sneider Tamást jelölte az országgyűlés alelnöki tisztére. A képviselő múltjáról élénk politikai vita zajlott.
- ¹⁰ 2014. május 15-én a Magyar Nemzet Kovács Bélát a Jobbik EP-képviselőjét orosz titkosszolgálati kapcsolatokkal vádolta meg.
- ¹¹ 2014. október 12-én tartott ózdi önkormányzati választáson a Jobbik polgármester-jelöltje 66 szavazattal előzte meg a Fidesz által támogatott jelöltet. Az ózdi helyi választás akkor vált országos üggyé, amikor a Fidesz megtámadta az eredményeket és meg kellett ismételnit a választásokat. A megismételt választások előtt a Jobbik hevesen kampányolt, a többi megszólaló pedig Magyarországnak további radikalizálódására hívta fel a figyelmet.
- ¹² A vizsgálati időszakot a Google Trends program alkalmazása segítette megállapítani.
- ¹³ Az adatokat négy kódoló rögzítette. A kódolók közti megbízhatóságot mérő Krippendorff-alpha értéke 0.76.
- ¹⁴ Bináris hálózat esetében két csomópont között a legrövidebb távolság megegyezik azoknak a kötéseknek a számával, amelyeken keresztül a leggyorsabban eljuthatnak egymáshoz. A hálózat összes lehetséges párja közötti legrövidebb távolságok átlagos értéke fontos információval szolgál a hálózat kohéziójáról. Minél kisebb ez a szám, annál jobban össze vannak kapcsolva egymással a hálózat tagjai, a kötések tehát úgy oszlanak el, hogy a bármelyik csomópont könnyen elérheti a másikat. Mi egy, a súlyozott hálózatra generalizált változatot használjuk, amely a kötések számát és azok súlyát is figyelembe veszi (Opsahl et al. 2010).
- ¹⁵ A csomópontok klaszteresedésének a mértékét mutatja a hálózatban fellelhető tripletek vizsgálata alapján. Egy triplet három csomópontból áll, akik között két (nyitott triplet) vagy három (zárt triplet) kötés van. A zárt tripletben mindhárom szereplő között van kapcsolat, míg a nyitott tripletben csak az egyik csomópont kapcsolódik a másik kettőhöz, utóbbiak között nincsen kapcsolat. Az együtttható a zárt tripletek aránya az összes tripleteken belül. Ha magas értéket kapunk, akkor a csomópontok saját közvetlen környezetükkel jellemzően összekapcsolódnak, azaz klaszteresednek. A klaszteresedési együttthatónak itt is egy, a súlyozott hálózatra generalizált változatát használjuk fel (Opsahl – Panzarasa 2009).
- ¹⁶ A modularitás egy adott közösség-felosztás „jóságát” méri (lásd: Clauset et al. 2004): az adott közösségen belül mennyivel van több kötés, mint amennyi hasonló karakterisztikákkal rendelkező hálózat esetében (csomópontok, kötések száma) véletlenül is várható lenne. A mérőszám maximum értéke 1, ez a közösségek tökéletes elkülönülését jelzi, 0 érték esetében a felosztott közösségeken belül nem összpontosul több kötés, mint ami véletlenszerűen várható lenne, a minimum érték pedig -0.5. A negatív érték azt jelenti, hogy kevesebb kötés összpontosul a közösségeken belül, mint az véletlenszerűen várhatnánk.

Ez a mérőszám esetünkben a kötés–közöttiségen alapuló közösség–felosztás algoritmusához tartozik (Newman – Girvan, 2004). Úgy próbál a hálózatunkban értelmes közösségeket elkülöníteni, hogy eltávolítja a legmagasabb közöttiség értékekkel rendelkező kötéseket, azokat, amelyek a legtöbb legrövidebb út halad át. Ezt azért teszi, mert feltételezi, hogy az ilyen kötések azért vannak középponti szerepben, azért tudja két csomópont a legkönnyebben ezen a kötésen megközelíteni egymást, mert elkülönülő közösségeket kapcsol össze. Ezek eltávolításával egymástól teljesen elkülönülő közösségekhez jutunk. Az iteratív folyamatban minden egyes lépésben más kötés eltávolításával újabb és újabb közösségfelosztásokhoz jutunk. Az algoritmus azt a felosztást tárja elénk, amelyik a legnagyobb modularitás értékkel rendelkezik.

¹⁷ A fitness-mutató is egy adott felosztás „jóságát” méri. Két blokkra osztjuk fel a hálózatot és a fitness azt nézi, hogy ez a felosztás mennyiben felel meg a centrum – periféria struktúra ideáljának (Borgatti – Everett 1999). A centrum–periféria algoritmus lényege, hogy a hálózaton belül a mátrix permutációjával két csoportot különít el az aktorokból, egy centrumot és egy perifériát. A centrumot ideálisan egymással teljesen összekapcsolódó aktorok alkotják, míg a periféria blokk „üres”, azaz nincsenek kapcsolatok a periféria aktorok között. A fitness azt méri, hogy az algoritmus által elkülönített centrum és periféria mennyire felel meg az idealizált struktúrának. A centrum és periféria elkülönítését végző algoritmus iteratív jellegű, tehát egymás után sok felosztást tesz el, és azt mutatja meg, amelyikben a fitness-érték a legmagasabb.

¹⁸ A centrum–periféria algoritmus alapjának számító ideáltípus egy olyan hálózat, ahol a centrum összes csomópontja között van kapcsolat, a periféria csomópontok között pedig egyáltalán nincsen kapcsolat. Éppen ezért akkor ér el magas fitness-értéket, ha úgy különíti el a centrumot, hogy ott minél több kapcsolat koncentrálódjon. A problémánk a hálózat irányítottságából adódik: mivel maximalizálni akarja a centrum csomópontok közötti kapcsolatokat, ezért olyan csomópontok is a centrumban kötnek ki, amelyek sokat hivatkoznak a többi centrumcsomópontra, miközben rájuk senki sem hivatkozik. Ez azonban ellentmond az intuitív definíciónknak: hogyan tekinthetnénk egy senki által nem hivatkozott médiumot a magyar médianyilvánosság mag-szereplőjének, csak azért mert agyba-főbe hivatkozta a mindenki más által is hivatkozott szereplőket? Az ilyen magatartást sokkal inkább periféria-elhelyezkedésnek fognánk fel. Az algoritmus azonban vak: csak azt látja, hogy ha ezt a csomópontot berakja a centrumban, akkor a centrumon belül jóval több hivatkozás fog koncentrálódni.

Önmagában a fitness érték nem képes megfelelően meghatározni a centrum–periféria struktúrát. A módszerünk a következő: a fitness érték jelzi, hogy egyáltalán érdemes-e core-periphery struktúrában gondolkodnunk. Alacsony fitness értéknél elvetjük azt a feltételezést. Magasabb (0.5 körüli) fitness értéknél azonban elkezdjük vizsgálni a hálózati struktúrát. Nem fogadjuk el automatikusan, hogy létezik a struktúra, hanem megnézzük az algoritmus által javasolt felosztást. Ennek vizsgálata után javaslatot teszünk egy „intelligens” centrum–periféria felosztásra: eltávolítjuk a centrumból azokat a csomópontokat, amelyekre alig hivatkoznak és berakjuk azokat a csomópontokat, amelyekre a többi centrumszereplő, valamint a perifériaszereplők lelkesen hivatkoznak, mindössze azért szorultak a perifériára, mert ők maguk nem hivatkoznak senkire. Ezt követően teszteljük, hogy a létrehozott felosztás valóban core-periphery struktúra-e. . Létrehozunk a hálózatunk core-periphery ideáltípusát – azaz egy ugyanilyen hálózat, ahol a centrumban minden szereplő között kapcsolat van, a periféria csomópontjai között pedig nin-

csenek kapcsolatok. Majd a két hálózat között QAP korrelációt nézünk, amely megmutatja, hogy a két hálózat között létezik-e szignifikáns kapcsolat és ezek mennyire korrelálnak egymással. Ha a kapcsolat szignifikáns, akkor elfogadjuk, hogy az általunk létrehozott centrum-periféria felosztás valódi centrum-periféria struktúrát mutat.

- ¹⁹ A várható értéket véletlen hálózatok segítségével kalkuláltuk. A véletlen hálózatok alapjellemzőikben megegyeznek a megfigyelt hálózatainkkal, azonban a kötések véletlen módon oszlanak el a csomópontok között. Olyan véletlen hálózatokat hozunk létre, amelyek ugyanannyi csomópontból és kötésből áll, mint a megfigyelt hálózataink, és a kötések súlya is változatlan. Az egyes, súlyokkal rendelkező kötések azonban véletlenszerűen osztjuk ki az egyes csomópontok között, miközben a fokszámoszlást is változatlanul hagyjuk, vagyis ugyanannyi sok kötéssel rendelkező szereplő van a random hálózatunkban, mint a megfigyeltben (Opsahl et al. 2008). Mindegyik hálózatunk esetében 1000 darab véletlen hálózatot generáltunk és ez alapján kalkuláltuk a mérőszámok adott hálózatra vonatkozó várható értékét. Az adott mérőszámnak a várható értéke 1000 darab véletlen hálózaton felvett értékeinek az átlaga. Ha a megfigyelt értékünk ettől jelentősen (gyenge feltétel esetén egy szórással, erős feltétel esetén két szórással) eltér, akkor magas illetve alacsony értékről beszélhetünk.
- ²⁰ A fitness-értéket QAP korrelációval ellenőriztük.
- ²¹ QAP-teszt eredménye: $p < 0.001$, pearson korreláció = 0.326
- ²² QAP-teszt eredménye: $p < 0.001$, pearson korreláció = 0.144
- ²³ Aljas és felháborító az ellenem indított hadjárat, alfahir.hu, 2014. május 22.
- ²⁴ A Janiczak-hálózatban a létrehozott felosztásban a magot mindössze két csomópont és egyetlen erős kapcsolat alkotja – a kuruc.info 7 hivatkozása az alfahírre. Ez viszont magas fitness értéket hoz létre, hiszen a magban így sok kötés koncentrálódik, míg az alapból ritka kapcsolatok miatt a periférián kevés kötés található. Amennyiben ezt a kapcsolatot eltávolítjuk a core-periphery struktúra összeomlik és mindössze 0.362-es fitness értéket kapunk. Éppen ezért ennél az esetben a látszólag magas fitness érték ellenére a centrum-periféria struktúra értelmezhető.
- ²⁵ A 0-nál nagyobb in-degree centralitás értékkel rendelkező csomópontok tercilisekre bontása alapján különböztetünk meg magas, közepes és alacsony in-degree centralitás értékekkel rendelkező csomópontokat.

IRODALOM

- Angelusz Róbert–Tardos Róbert (2011): Régi és új törésvonalak, polarizáció, divergenciaspirál. In: Tardos Róbert, Enyedi Zsolt és Szabó Andrea (szerk.): *Részvétel, képviselet, politikai változás*. Budapest, Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány, 347–382.
- Art, David (2007): Reacting to the Radical Right: Lessons From Germany and Austria. *Party Politics*, Vol. 13, No. 3., 331–349.
- Barabási Albert László (2006): A hálózatok tudománya: a társadalomtól a webig. *Magyar Tudomány*, 2006/11. Letöltés helye: <http://www.matud.iif.hu/06nov/03.html> Letöltés ideje: 2015. június 10.
- Barta Judit (2008): A szélsőjobboldali tematika kezelése a magyar médiában. *Médiakutató*, IX. évfolyam, 4. szám, 51–60.

- Bernáth Gábor (2014): Harc a jelenlétért és a jelentésért. A magyarországi szélsőségesek és a média fősodrának rutinjai. *Médiakutató*, XV. évfolyam, 3. szám, 101–113.
- Birenbaum, Guy–Villa, Marina (2003): The Media and Neo-populism in France. In: Mazzoleni, Gianpietro–Stewart, Julianne–Horsfield, Bruce (szerk.): *Media and Neo-populism: a Contemporary Analysis*. Westport, Praeger Publishers, 45–67.
- Boomgaarden, Hajo G.–Vliedenthart, Rens (2007): Explaining the Rise of Anti-Immigrant Parties: The Role of News Media Content in the Netherlands. *Electoral Studies*, Vol. 26., No. 2., 404–417.
- Borgatti, Stephen P. (2002): *NetDraw: Graph visualization software*. Harvard, Analytic Technologies.
- Borgatti, S.–Everett, M. G. (1999): Models of core/periphery structures. *Social Networks*, Vol 21., Issue 4., 275–295.
- Borgatti, Steve P.–Everett, Martin G.–Freeman, Lin C. (2000): *Ucinet for Windows: Software for Social Network Analysis*. Harvard, Analytic Technologies.
- Cammaerts, Bart (2009): Radical pluralism and free speech in online public spaces: the case of North Belgian extreme right discourses. *International journal of cultural studies*, Vol 12., No. 6., 555–575.
- Clauset A.–Newman M. E. J.–Moore C. (2004): Finding community structure in very large networks. *Phys Rev E*, 70 (6): 066111.
- Conover, M. D.–Ratkiewicz, J.–Francisco, M.–Goncalves, B.–Flammini, A.–Menczer, F. (2011): *Political polarization on Twitter*. Fifth International AAAI Conference on Weblogs and Social Media. Letöltés helye: http://truthy.indiana.edu/site_media/pdfs/conover_icwsm2011_polarization.pdf Letöltés időpontja: 2014. február 20.
- Csardi, Gabor–Nepusz, Tamas (2006): The igraph software package for complex network research. *InterJournal*, Complex Systems 1695. 2006. <http://igraph.org>
- Eatwell, Roger–Mudde, Cas (szerk.) (2004): *Western Democracies and the New Extreme Right challenge*. Routledge.
- Ellinas, Antonis (2010): *The Media and the Far Right in Western Europe. Playing the Nationalist Card*. Cambridge University Press.
- Erk, Jan (2005): From Vlaams Blok to Vlaams Belang: The Belgian Far-Right Renames Itself. *West European Politics*, Vol. 28., No. 3., 493–502.
- Gerring, John (2007): *Case Study Research. Principles and Practises*. Cambridge University Press.
- Glózer Rita (2013): A "cigányok" mint ellenség diszkurzív konstrukciói a hazai online szélsőjobboldali médiában. In: Bogdán Mária–Feischmidt Margit–Guld Ágnes (szerk.): *„Csak másban”. Roma reprezentáció a magyar médiában*. Budapest–Pécs, Gondolat Kiadó–PTE Kommunikáció és Médiatudományi Tanszék. 123–140.
- Heller, Mária (2010): *Euroscpticism in the European Parliament. Elections of June 2009. Country report: Hungary*. Letöltés helye: http://www.reconproject.eu/main.php/RECON_WP5reportEuroscpticism_Hun.pdf?fileitem=19070977 Letöltés ideje: 2013. március 5.
- Jeskó József–Bakó Judit–Tóth Zoltán (2012): A radikális jobboldal webes hálózatai. *Politikatudományi Szemle*, XXI. évfolyam, 1. szám, 81–101.
- Karácsony Gergely–Róna Dániel (2010): A Jobbik titka. A szélsőjobb magyarországi megerősödésének lehetséges okairól. *Politikatudományi Szemle*, XIX. évfolyam, 1. szám, 31–63.

- Kestel, Laurent–Godmer, Laurent (2004): Institutional inclusion and exclusion of extreme right parties. In: Eatwell, Roger–Mudde, Cas (szerk.) (2004): *Western Democracies and the New Extreme Right challenge*. Routledge. 133–149.
- Koopmans, Ruud–Olzak, Susan (2004): Discursive Opportunities and the Evolution of Right-Wing Violence in Germany. *American Journal of Sociology*, Vol. 110., Issue 1., 198–230.
- Mikenberg, Micheal (2001): The radical right in public office: Agenda-setting and policy effects. *West European Politics*, Vol 24., Issue 4., 1–24.
- Munk Veronika (2013): A romák reprezentációja a többségi media híreiben az 1960-as évektől napjainkig. *Médiakutató*, XIV. évfolyam, 2. szám., 89–100.
- Newman, M.–Girvan, M. (2004): Finding and evaluating community structure in networks. *Physical Review*, E 69, 026113.
- Opsahl, Tore (2009): *Structure and Evolution of Weighted Networks*. University of London (Queen Mary College), London, 104–122. <http://toreopsahl.com/publications/thesis/http://toreopsahl.com/tnet/>
- Opsahl, Tore–Agneessens, Filip–Skvoretz, John (2010): Node centrality in weighted networks: Generalizing degree and shortest paths. *Social Networks*, 32: 245–251.
- Opsahl, Tore–Panzarasa, Pietro (2009): Clustering in weighted networks. *Social Networks*, 31 (2): 155–163.
- Róna Dániel (2014): *Jobbik-jelenség. A Jobbik Magyarországért Mozgalom népszerűségének okai*. Doktori Értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem Politikatudományi Doktori Iskola. DOI: 10.14267/phd.2015002
- Rydgren, Jens (2007): The Sociology of the Radical Right. *Annual Review of Sociology*, Vol 33., 241–262.
- Szabó Gabriella–Bene Márton (2015a): *Hivatkozlak, tehát vagy(ok)!: Kommunikációs kapcsolatok a magyar médianyilvánosságban*. In: Szabó Gabriella (szerk.): *Politika az intézményeken túl: Kapcsolatok, interakciók, élmények*. Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet, Studies in Political Science. Politikatudományi Tanulmányok; 2015/1.
- Szabó Gabriella–Bene Márton (2015b): Mainstream or an alternate universe?: Locating and analysing the radical right media products in the Hungarian media network. *Intersections. East European Journal of Society and Politics*, Vol. 1., No. 1., 122–146.
- Vidra, Zsuzsanna–Fox, John (2012): The Radicalization of Media Discourse. The Rise of the Extreme Right in Hungary and the Roma Question. *CPS Working Papers*. Budapest: CEU Center for Policy Studies.
- Watts, Duncan. J.–Strogatz, Steven. H. (1998): Collective dynamics of “small-world” networks. *Nature*, 393, 440–442.
- Widfeldt, Anders (2004): The diversified approach. Swedish responses to the extreme right. In: Eatwell, Roger–Mudde, Cas (szerk.) (2004): *Western Democracies and the New Extreme Right challenge*. Routledge, 150–171.
- Yilmaz, Ferruh (2012): Right-wing hegemony and immigration: How the populist far-right achieved hegemony through the immigration debate in Europe. *Current Sociology*, Vol. 60., No. 3., 368–381.